

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

УДК 141.78:316

Бесєдіна Г. О.,
аспірантка філософського факультету, Київський
національний університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), anna137besedina@gmail.com

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ВПЛИВ ФІЛОСОФІЇ КАРЛА МАРКСА НА «ТЕОРІЮ ПРАКТИК» П'ЄРА БУРДЬЄ

Інтелектуальні розвідки П'єра Бурдьє ґрунтуються на ідеях таких філософів як Макс Вебер, Еміль Дюркгейм, Карл Маркс тощо. Революційні ідеї Карла Маркса були ввібрані і переосмислені багатьма мислителями ХХ і ХХІ століття. Для більш ґрунтовного розуміння «теорії практик» П'єра Бурдьє, варто зосередити свою увагу на ідеях Карла Маркса. У статті проведено компаративістський аналіз основних положень філософії Карла Маркса і П'єра Бурдьє, що дало змогу критично переосмислити теорію П'єра Бурдьє, зрозуміти її ідейні основи і перспективи. Знайдено ті ключові концепції у теорії Карла Маркса які були переосмислені і розвинені у філософії П'єра Бурдьє, зокрема концепція капіталу, практики, відтворення. Ранні роботи П'єра Бурдьє були написані під впливом марксизму що особливо яскраво видно у термінологічному інструментарії яким він користується: «капітал», «практика», «відтворення», «виробництво», «ринок». А назва «теорія практики» являє собою яскравий приклад рецепції концепції «праксису» у Маркса. На відміну від Маркса, який пов'язує капітал з матеріальним виробництвом, Бурдьє множить форми капіталу. Крім економічного, який можна порівняти з капіталом у Маркса, Бурдьє виділяє також культурний, соціальний і символічний як різновид соціального капіталу. Не зважаючи на значний вплив марксизму на розвиток теорії П'єра Бурдьє вона все ж таки являє собою оригінальний підхід який знаходиться поза межами марксизму, зокрема у своєму зрілому варіанті.

Ключові слова: П'єр Бурдьє, Карл Маркс, практика, клас, капітал, символічний капітал, сабітус.

Значна кількість філософів і соціологів робили спробу філософського осмислення феномен практики. Майже у кожного видатного філософа ми знаходимо відсилки, або ж навіть цілі трактати, присвячені цій темі. Е. Кант, К. Маркс, Л. Вітгенштайн, Е. Гіденс, Х. Дрейфус, Ч. Тейлор, Н. Еліас, А. Макінтайр, П. Бурдьє спрямовували свої філософські пошуки у цьому напрямі і з метою віднайти основоположний принцип людської діяльності.

В основу розвитку теорій практик, лягли ідеї таких філософів як: Аристотель, Е. Кант, Л. Вітгенштайн, Г. Гарфінкель, К. Маркс. На формування теорії практики, досить опосередковано, вплинув американський прагматизм, (Джона Д'юї, Джордж Герберт Мід, Чарльз Пірс) хоча сам прагматизм акцентує свою увагу на фактах і визначає практику через протиставлення теорії.

На сьогоднішній день існує низка дослідників які розробляють проблему практик. Російські дослідники – В. Волков і О. Хархордін, Наталя Шматко – російська дослідниця і перекладач праць Бурдьє, Теодор Шатські (Theodore Schatzki) – американський дослідник, Дерек Робінс (Derek Robbins) заслужений професор Університету східного Лондона (UEL). Роджерс Брубейкер (Rogers Brubaker) – професор соціології University of California, Los Angeles (UCLA). Бріджит Фаулер (Bridget Fowler) – соціальний антрополог, професор університету Глазгоу (University of Glasgow). Шері Ортнер (Sherry Beth Ortner) – американський культурний антрополог. Французькі дослідники Люк

Болтанські (Luc Boltanski), Лоран Тевено (Laurent Thevenot) тощо.

Звичайно ж теорії практик мають своїх критиків. Stephen Turner у своїй роботі «Social Theory of Practices: Tradition, Tacit Knowledge, and Presupposition.» зазначає, що бажання теоретиків практик побудувати універсальний підхід до дослідження практик невиправдане, тому як, за словами Тернера, теорії практики занадто загальні, а дослідження практики за великим рахунком обмежується лише їх описом і розумінням того як практики розділяються і передаються.

На сьогоднішній день теорії практик не можна звести до єдиного підходу, або ж поділити за школами. Проте дослідники сходяться у тому, що такі явища як знання, діяльність людини, смисл, наука, влада, мова, соціальні інститути і історична трансформація, реалізуються в межах поля практик і є її компонентами. Провідні представники теорії практики, розглядають практику як втілення матеріальної, опосередкованої маси людської активності, що організується навколо спільного практичного розуміння. Практичні підходи для соціальної теорії висвітлюють певну соціальну онтологію – це область втілення, матеріально переплетених практик, що організовуються навколо колективного практичного розуміння. Теоретики практики скажуть, що такі феномени, як мова, соціальні структури, соціальні ролі, буття в світі можуть бути дослідженні лише через опосередкування практики [11].

П'єр Бурдьє був і залишається визначною постаттю в світовій, соціальній, політичній, а головне, філософській думці. Його революційна «теорія практики», як було зазначено вище, виросла на ґрунті філософії Еміля Дюркгейма, Макса Вебера, Людвіга Вітгенштайна, Карла Маркса тощо. З текстів П'єра Бурдьє ми можемо експлікувати ті концепти, які виникли під впливом тих чи інших філософів. Проте чи є цей вплив настільки визначним, що дало б нам можливість назвати Бурдьє послідовником того чи іншого філософа? У цьому контексті ми звернемося до постаті Карла Маркса.

Те що ідеї Карла Маркса вплинули на творчість П'єра Бурдьє у більшості дослідників сумнівів не викликають. Під впливом ідей марксизму були написані наступні праці: «Праця і трудящі в Алжирі» (1963), «Полишені коріння» (1964), «Спадкємці» (1964), «Відтворення» (1970). Для деяких дослідників це стало приводом для зарахування Бурдьє до лав французьких марксистів, втім, як зазначає Н.Шматко, у цих працях превалює структуралістський підхід.

Англійський соціолог і професор університету Глазгоу (University of Glasgow) Бріджит Фаулер (Bridget Fowler) у своїй у статті «Pierre Bourdieu: Unorthodox Marxist?» (П'єр Бурдьє: неортодоксальний марксист?) відстоює позицію згідно якої Бурдьє, на її думку, є свідомим марксистом, а його творчість просякнута бажанням відродити престиж і актуальність марксизму.

Опонуючи з дослідником Дереком Робінсом, а також з Роджерс Брубейкером, дослідниця стверджує, що Бурдьє можна зарахувати до табору марксистів.

Бріджит Фаулер вважає що Бурдьє є одним з найвидатніших послідовників західної марксистської традиції. Загальна теза яку хоче донести дослідниця полягає в тому, що легко можна обґрунтувати вплив Маркса на ранню творчість Бурдьє, складніше прослідкувати його вплив на пізні роботи, коли Бурдьє розробляє свою самобутню мову. Парадоксально, пише дослідниця, але для захисту теорії Маркса Бурдьє вирішує вирвати деякі аспекти з інших ідеалістичних теорій, особливо з Дюркгеймівського структуралізму, з прицілом на подальше укріплення історичного матеріалізму [10]. Дослідниця зазначає, що праці після 1968 року і великий вплив переходу до фінансового капіталу тимчасово дискредитували марксизм, таким чином Бурдьє був вимушений розробити новий термінологічний апарат. І не дивлячись на цей акт реконцептуалізації, Бріджит Фаулер вважає, що Бурдьє діє ефективно в рамках марксистської позиції. І дійсно вже сама назва «теорія практики» відсилає нас до концепції «праксісу» Маркса.

Звернувшись до критичної літератури, ми зробимо спробу показати точки перетину вище згаданих теорій. Перше, на що ми звернемо увагу, це концепція «капіталу». На відмінну від Маркса, який пов'язує капітал з матеріальним виробництвом, Бурдьє множить форми капіталу. Крім економічного, який можна порівняти з капіталом у Маркса, Бурдьє виділяє також культурний, соціальний і символічний як різновид соціального капіталу. Наталя Шматко в статті присвяченій П'єру Бурдьє дає наступне визначення цим видам капіталу: «Економічний капітал – володіння матеріальними благами, до яких, виходячи з їх ролі загального еквівалента будь-якого товару, можна віднести гроші, які допомагають зайняти переважне місце в полі, а також і будь-який товар в широкому розумінні цього слова. Культурний капітал – освіта (загальна, професійна, спеціальна) і відповідний диплом, а також той культурний рівень індивіда, який йому дістався у спадок від його сім'ї і засвоєний в процесі соціалізації. Соціальний капітал – ресурси, пов'язані з приналежністю до групи: мережа мобілізуючих зв'язків, якими не можна скористатися інакше, як за посередництвом групи, що володіє певною владою і здатної надати «послугу за послугою» (сім'я, друзі, церква, асоціація, спортивний або культурний клуб тощо). Символічний капітал – різновид соціального, пов'язаний з володінням певним авторитетом, репутацією; це капітал визнання групою рівних і зовнішніми інстанціями» [7]. Найціннішим в цьому контексті є поняття символічного капіталу. До речі, саме через відсутність символічного виміру Бурдьє вважає підхід Маркса не завершеним.

Сама Фаулер визнає, що у концепції символічного капіталу, прослідковується вплив ідей Вебера про статус, і дійсно Бурдьє посилався на відому опозицію Вебера класу і статусу (Standische Lage) в цьому контексті [10, с. 35]. Також концепцію символічної влади Бурдьє розвиває виходячи із веберівських уявлень про харизму і легітимність, а загальну теорію економіки символічних товарів Бурдьє будує на основі уявлень Вебера про ідеальні товари і ідеальні інтереси.

Тим не менш дослідниця наголошує, що Бурдьє не відмовляється від марксистського методу історичного матеріалізму і не заперечує тексти Маркса, скоріше він прагне зробити історичний матеріалізм більш складним і включити до нього аналіз символічної влади поряд з економічною владою. Також вона зазначає що Бурдьє хоче привернути увагу до хибного радикалізму, який був у Маркса, що спирається на спрощену модель схильності робочого класу до революції. Такий хибний радикалізм виходить з наївно – реалістичного погляду на клас. Як не парадоксально, пише дослідниця, але Бурдьє потужно критикує ортодоксальний марксизм (істмат і діамат), приймаючи і розповсюджуючи інструментарій Маркса які мають вагомий соціологічний вплив [10, с. 36].

Ще одну точку перетину вона знаходить через аналіз мови. У Бурдьє аналіз мови як символічної влади, в цьому плані, абсолютно співпадає з дисидентом–марксистом – Волошиним. І Бурдьє і Волошин намагаються вийти за межі Сосюра. Вони підкреслюють, що знак належить усій громаді, він багатогранний і кожен мовний акт несе яскраві але суперечливі значення різноманітних соціальних класів.

Брубейкер, пише Фаулер, як і інші, зрозумів внутрішнє ядро теорії Бурдьє, як спробу поєднати в новій теорії об'єктивізм і суб'єктивізм, проте можливо Бурдьє мислить в традиції західного марксизму, а не як «необґрунтований» новатор, зазначає дослідниця [10]. Бурдьє, як і Маркс прагне зняти опозицію між суб'єктом і об'єктом. Карл Маркс у своїх відомих «Тезах про Фейєрбаха» які були написані навесні 1845 року, наголошує на недосконалому матеріалізмі Фейєрбаха і усього попереднього матеріалізму. Одинадцять невеликих за обсягом тез, досить лаконічно розкривають погляд Маркса на вади попереднього матеріалізму і дають змогу експлікувати поняття практики. «Головний недолік усього попереднього матеріалізму – включаючи і фейєрбахівський – полягає у тому, що предмет, дійсність, чуттєвість береться тільки у формі об'єкта, або ж у формі споглядання, а не як людська чуттєва діяльність, практика, не суб'єктивно» [5]. Брубейкер називає першу тезу в «Тезах про Фейєрбаха», ядром яке підштовхнуло Бурдьє до розробки адекватної теорії практики. Розвиваючи її він приходять до висновку, що тільки компроміс між суб'єктивізмом і об'єктивізмом дозволить нам досягнути смисли людської діяльності. Роботу «Практичний смисл» він відкриває наступними словами: «З усіх опозицій, що штучно розділяють соціальні науки, найфундаментальнішою і найзгубнішою є та, що протиставляє суб'єктивізм об'єктивізму. Одного факту її безупинного відродження, в ледь оновленому вигляді достатньо, щоб побачити, що розрізюванні нею способи пізнання однаково необхідні для науки про соціальний світ, яку не можна звести не до соціальної феноменології, не до соціальної фізики» [1, с. 22].

Достатньо легко побачити те, що концепція «праксісу» у Маркса і «практики», «габітусу» у Бурдьє мають спільні риси. У своїй статті «Філософія праксісу Карла Маркса» П. Н. Кандрашов називає філософію Маркса, філософією тотального праксісу. Для того, щоб зрозуміти в чому полягає основа праксісу, потрібно, в першу чергу, зрозуміти родову сутність людини чим, на думку Маркса, є праця (Arbeit), праксис

(Praxis), практика (Praktik) [4]. Праксис це не просто діяльність, це спосіб людського існування в світі. Коли людина спрямовує свою діяльність на перетворення певної природної речі з метою використання її для задоволення певної потреби, ця річ перетворюється на предмет. Саме вміння перетворювати природу, адаптувати її у відповідності до своїх потреб відрізняє людину від тварини. Праксис, таким чином, є сутність і субстанція соціального буття, тому як будь яке соціально – історичне явище являє собою або саму діяльність, або якийсь з її модусів, або якийсь її стан чи результат. Через реалізацію праксису, внутрішнє людини переходить у зовнішню об'єктивну річ, тобто внутрішній зміст психіки втілюється у предмет, і цей процес називається опредметненням. Існує і механізм розпредметнення, коли предмет проявляє себе в дії, коли його «прочитують» і використовують у відповідності до його сенсу інші люди. Це можливо за рахунок того, що інші, відтворюючи іманентну предметну логіку цих речей одночасно конституують інтерсуб'єктивність праксису, тобто ідентичну для усіх учасників діяльність, значимість предметності в рамках своєї матеріальної і мисленнєвої діяльності з цією предметністю. Тобто у людей шляхом інтеріоризації схем і механізмів предметної, суспільно роздільної і мисленнєвої діяльності формуються ідентичні структури свідомості. Тільки так, через опредметнення і розпредметнення виникає суспільство.

Таке тлумачення суспільства відсилає нас до концепції «габітусу» у Бурдьє. Філософ визначає габітус як систему стійких диспозицій, як структуруючі структуру які лежать в основі усякого сприйняття і оцінювання усього подальшого розвитку. Габітус витворює практики як індивідуальні так і колективні, він є інтеріоризованою сукупністю соціальних відносин і разом з тим є необхідним джерелом для суб'єктивних умов практик агенту. Ще однією важливою рисою габітусу є те, що він виступає як умова узгодженості практик агентів, що належать до однієї групи, наприклад коли це стосується вибору професії, книг, розваг, їжі, чоловіка або дружини, актори схильні діяти аналогічно. Тобто габітус дозволяє нам діяти в його межах, розпізнавати дії інших членів цього габітусу за рахунок чого існує соціальний простір.

Роджерс Брубейкер у статті «Rethinking Classical Theory: The Sociological Vision of Pierre Bourdieu.» зазначає, що центральний інтерес до класу, відтворення і критики Бурдьє, декого вводить в оману змушуючи прочитувати його як марксиста. З іншого боку марксиста схильні вважати Бурдьє послідовником Дюркгейма, через його надмірний зв'язок з інтегративними функціями культури. Paul Di Maggio у своїй статті запропонував компроміс: на його думку робота Бурдьє являє собою шлюб Дюркгейма і Маркса. Бурдьє завдячує і Марксу і Дюркгейму, проте автор зазначає, що сутність його теорії, головним чином, пов'язана з Максом і Вебером. Саме на основі концепції Вебера про стилі життя і атрибути слави, або концепції безчестя, він розвиває систематичну теорію відношення життєвих стилів і їх супутні знаки відмінності [8].

Наталя Шматко, також зазначає, що концепти які фігурують у працях Бурдьє, такі як, «клас», «капітал», «виробництво», «ринок», «інтерес» – мають,

здавалося б цілком марксистське підґрунтя, проте є принципове розрізнення яке полягає в тлумаченні цих понять. Дослідниця зазначає, що підхід до тлумачення соціальних класів є найяскравішим прикладом розбіжностей з Марксом, у підтвердження своєї тези вона наводить цитату Бурдьє з роботи «Соціологія політики»: « Марксизм або без довгих розмов ототожнює клас сконструйований і клас реальний, тобто речі в логіці і логіку речей, але ж саме в цьому Маркс сам докоряв Гегелю; або ж протиставляє «клас–в–собі», оснований на суб'єктивних факторах, причому перехід одного в інше марксизм постійно «знаменує» як справжнє онтологічне сходження в логіці чи тотального детермінізму, чи – напрооти – повного волюнтаризму» [6, с. 8].

У роботі «Соціологія соціального простору» П'єр Бурдьє зазначає, що побудова теорії соціального простору передбачає «серію розривів з марксистською теорією». Зокрема він акцентує увагу на наступних моментах: «Перший розрив з тенденцією акцентувати субстанцію тобто реальні групи, у спробі визначити їх за кількістю, членами, межами тощо, на шкоду відношенням, а також з інтелектуалістською ілюзією, яка приводить до того, що теоретичний, сконструйований вченим клас, реально діюча група людей» [3, с. 14]. Ще один розрив пов'язаний з характерним для Маркса економізмом, при якому соціолог у дослідженні соціуму усі соціальні відносини підпорядковує і виводить з відносин економічних. Проте Бурдьє, визнаючи важливе місце економічних відносин, наголошує на багатомірності соціальних відносин, де економічні відносини лише одна із багатьох складових. Ще один розрив – з об'єктивізмом і інтелектуалізмом, які в кінцевому результаті приведуть до ігнорування символічної боротьби, що наявна у всіх полях.

Для Бурдьє соціальний світ це багатоманітний простір, в той час як агенти і групи агентів розміщені в певній області цього простору. В основі соціального простору – «діючі якості», які по суті є різними видами влади чи капіталів, які є поширеними в цих полях. Капітал в об'єктивованому стані в матеріальному втіленні, або ж якщо це культурний капітал то у інкорпорованому стані – являє собою владу над полем, через владу над продуктом в який акумульований попередня праця, влада над сукупністю засобів виробництва. Окремі види капіталу визначають шанси власника цього капіталу на перемогу конкретно у цьому полі, тому як для кожного поля існує відповідний вид капіталу. Позиція агента в соціальному просторі визначається через його позицію в різних полях, в розподілені влади що активована в кожному окремому полі. Відношення сили між агентами визначає форма сукупності різних видів капіталу, яка набувається в кожний момент часу в кожному полі. Ця форма також визначає наявну і потенційну владу в різних полях, і робить доступним прибуток який пропонує капітал. Позиція в просторі агента це – внутрішньо властиві агенту якості.

Знання про простір позицій дає нам можливість виокремити класи. Класи визначається як сукупність агентів, що мають подібну позицію, мають подібні умови і мають усі шанси оволодіти подібними диспозиціями. «Класи на бумазі» це не реальні класи,

проте вони дають можливість пояснити і передбачити практики і якості і поведінку тих кого класифікують. «Класи на бумазі» Бурдьє ще називає можливими класами. Класи які можна виокремити в соціальному просторі не існують як реальні групи. Існує простір відношень, яке настільки ж реальний як і географічний простір.

Говорячи про соціальний простір Бурдьє наголошує, що не можна об'єднувати будь-кого з будь-ким не дивлячись на глибинні розрізнення, зокрема економічні і культурні, проте можна об'єднувати їх і на інших ознаках поділу: етичних, національних. З цього виходить перший розрив з Марксом: Марксизм ототожнює клас реальний з класом сконструйованим (клас на бумазі), тобто, як каже Бурдьє «логічні речі і логіку речей» [3, с. 20].

Британський соціолог Майкл Буравой (Michael Burawoy) у своїй книзі «Conversations with Bourdieu: The Johannesburg Moment» у другому розділі під назвою «Theory and Practice: Marx Meets Bourdieu» аналізує як Маркс і Бурдьє виходячи з подібних позицій, в результаті приходять до протилежних висновків. Він розпочинає цитатою Бурдьє з роботи «Соціологія соціального простору». «Історичний успіх марксистської теорії – першої із соціальних теорій претендувала на науковість, якби вона могла повністю реалізуватися в суспільстві – сприяла тому, що теорія соціального світу, найменш здатна інтегрувати власний теоретичний результат, який вона розвивала більше, ніж будь-яка інша, – сьогодні, без сумніву, представляє найбільш потужну перешкоду на шляху прогресу адекватної теорії соціального світу, прогресу, якому марксистська теорія свого часу сприяла більш, ніж будь-яка інша» – [3, с. 45]. Буравой додає «Історичний успіх Маркса полягає у тому, щоб скласти ідею класу як сукупність атрибутів що поділяє довільна кількість людей. Марксизм надає місце робочому класу, як дієвому актору в історії. Проте у марксизму не вистачило інструменту для того щоб зрозуміти його власний ефект – «ефект теорії», – без чого б не було «робочого класу». Коротше кажучи марксизм не осмислив свою власну силу, силу своїх символів і тому втратив важливість символічного панування» [9].

Автор, немов би за Бурдьє відповідаючи, на питання про те чому марксизм є перепорою для розвитку адекватної теорії соціального світу, зазначає, що марксизм не визнавши символічний світ і не передбачаючи виникнення інших полів символічного виробництва – в мистецтві, науці, літературі, журналістиці, тощо, які в свою чергу породжують свої власні ефекти панування, втрачає свою символічну силу. Класи мають спочатку складатися символічно, перед тим як вони приймуть участь у боротьбі. Марксизм втрачає свою символічну силу, і робочий клас стає «класом на бумазі», втрачаючи свою дієвість. З ростом культури, техніки, науки – марксизм втратив відчуття часу, і перетворився на ретроградну теорію. Пролетаріат на думку Маркс має усі сили для боротьби з дегуманізацією і може стати оплотом для побудови нового суспільства з високими комуністичними ідеалами. Бурдьє не має такого захоплення, адже на його думку реальні робочі лише піклуються про поліпшення свого матеріального стану [10].

І Маркс і Бурдьє наполягають на розриві з логікою теорії, звертаючись до логіки практики. Для Маркса логіка практики має стосунок до економічної практики. Це безпосередньо діяльність по перетворенню природи. Такі соціальні відносини формують спосіб виробництва з двома компонентами – силами виробництва і виробничими відношеннями. Спосіб виробництва в свою чергу дає початок трьом теоріям Маркса: 1. – Історія як послідовність способів виробництва; 2. – історія як динаміка будь-якого даного способу виробництва, де виробничі відносини спочатку стимулюють, а потім гальмують розширення сил виробництва – теорія яка розроблялася тільки для капіталізму. 3. – історія як історія класовою боротьби, яка стимулює рух від одного способу виробництва до іншого, коли матеріальні умови такого переходу дотримані. Комунізм не є способом виробництва, тому як не має класів.

Бурдьє виходить за рамки економічної діяльності, щоб охопити діяльність усіх інших сфер життя. Габітус генерує практики які регулюються закономірностями соціальної структури і при цьому відтворюють ці структури. Соціальний порядок інкорпорований в наше тіло, тому ми тілесно виражаємо і підтримуємо соціальну структуру.

Деякі схожі риси пов'язані з поняттям поля у Бурдьє. «Поле» має певну схожість з марксистською концепцією виробництва (зокрема капіталістичного) розробленого в «Капіталі». Так само як при капіталістичному способі виробництва, перебуваючи в полі, індивіди обов'язково вступають у відносини конкуренції, щоб накопичувати капітал у відповідності з правилами ринку. Поля Бурдьє гомогенні, мають свій власний капітал, який агенти прагнуть накопичувати, за рахунок певної логіки поведінки у полі набувають функціональну цілісність і відносну автономність. Проте у Бурдьє, в цьому контексті, («Rules of Art» 1996) відсутнє поняття експлуатації, яке так важливе для Маркса.

Також фундаментальне розрізнення полягає у розумінні зв'язку між полями. У Маркса є історична спадковість економічних сфер, у Бурдьє функціональне співіснування полів, зазначає автор. У Маркса індивіди вивчаються тільки в одній області де вони діють згідно імперативу зв'язку в який вони є включеними. В свою чергу у Бурдьє структура полів і відносини акторів у цих полях складніші, він досліджує як представники що вирости в одному полі ведуть себе в іншому, як учні з сільських місцевостей ведуть себе в полі освіти, порівняно з учнями з міст. Трапляються ситуації, коли актор не може адаптуватися до нового середовища, в наслідок «довготривалості» габітусу, Бурдьє називає це гістерезисом, тобто відставання у адаптації до нових умов, коли вкорінений габітус заважає адаптації людини в новому полі. Яскравим прикладом такої ситуації є бунти 1968 року, коли клас габітусів не співпав з ринком праці одночасно у декількох полях.

У підсумку потрібно сказати, що революційні ідеї Карла Маркса були ввібрані і переосмислені багатьма мислителями XX і XXI століття. П'єр Бурдьє не став виключенням. Ранні роботи філософа були написані під впливом марксизму що особливо яскраво видно у термінологічному інструментарії яким він користується: «капітал», «практика», «відтворення», «виробництво», «ринок». А назва «теорія практики» являє собою

яскравий приклад рецепції концепції «праксису» у Маркса. Тим не менш ми не можемо недооцінювати вплив й інших філософів і філософських течій на становлення філософії П'єра Бурдьє, зокрема етнології, антропології, структуралізму, філософії М. Вебера і Е. Дюркгейма тощо. Ми не наважимося зарахувати його до лав марксизму, зокрема через його зрілі праці, які і сформували його образ як потужного і самостійного інтелектуала ХХ століття.

Список використаних джерел

1. Бурдьє П. Практический смысл / П. Бурдьє; пер. с фр.: А. Т. Бикбов, К. Д. Вознесенская, С. Н. Зенкин, Н. А. Шматко; Отв. ред. пер. и послесл. Н. А. Шматко. – СПб.: Алетейя, 2001. – 562 с.
2. Бурдьє П. Социологический анализ П'єра Бурдьє / Альманах Российско-французского центра социологии и философии Института социологии Российской Академии наук. – М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 2001. – 288 с.
3. Бурдьє П. Социальное пространство и генезис «классов» / Социология социального пространства. Пер. с фр.: Отв. ред. пер Н. А. Шматко. – М.: Институт экспериментальной социологии, СПб.: Алетейя, 2007. – С.14–22.
4. Кондрашов П. Н. Философия праксиса Карла Маркса [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1507&Itemid=52
5. Маркс К. Тезисы о Фейербахе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.marxists.org/russkij/marx/1845/feuerb.htm>
6. Шматко Н. А. Горизонты социологического анализа / Альманах Российско-французского центра социологии и философии Института социологии Российской Академии наук. – М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 2001. – 288 с.
7. Шматко Н. А. Бурдьє П'єр. Энциклопедия социологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bourdieu.name/content/burde-enciklopedija-sociologii>
8. Brubaker R. Rethinking Classical Theory: The Sociological Vision of Pierre Bourdieu [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://home.ku.edu.tr/~mbaker/CSHS503/BrubakerBourdieu.pdf>
9. Burawoy M. Bourdieu meets Marx, Gramsci, Fanon, Freire, Beauvoir and Mills (in Burawoy's imagination) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://burawoy.berkeley.edu/Bourdieu/3.Marx.pdf>
10. Fowler B. Pierre Bourdieu: Unorthodox Marxist? // The Legacy of Pierre Bourdieu Critical Essays Edited by Simon Susen and Bryan S. Turner. – Anthem Press, 2011. – P.33–57.
11. Schatzki T. R. Introduction: practice theory / R. S. Theodore // The Practice Turn in Contemporary Theory. – Taylor & Francis e-Library, 2005. – P.10–23.

References

1. Burd'e P. Prakticheskij smysl / P. Burd'e; per. s fr.: A. T. Bikbov, K. D. Voznesenskaja, S. N. Zenkin, N. A. Shmatko; Отв. ред. пер. и послесл. Н. А. Шматко. – СПб.: Алетейя, 2001. – 562 с.
2. Burd'e P. Socioanaliz P'era Burd'e / Al'manah Rossijsko-francuzskogo centra sociologii i filosofii Instituta sociologii Rossijskoj Akademii nauk. – М.: Institut jeksperimental'noj sociologii; SPb.: Aletejja, 2001. – 288 s.
3. Burd'e P. Social'noe prostranstvo i genезis «klassov» / Sociologija social'nogo prostranstva. Per. s fr.: Отв. ред. пер Н. А. Шматко. – М.: Institut jeksperimental'noj sociologii; SPb.: Aletejja, 2007. – С.14–22.
4. Kondrashov P. N. Filosofija praksisa Karla Marksa [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1507&Itemid=52
5. Marks K. Tezisy o Fejerbahe [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.marxists.org/russkij/marx/1845/feuerb.htm>
6. Shmatko N. A. Gorizonty socioanaliza / Al'manah Rossijsko-francuzskogo centra sociologii i filosofii Instituta sociologii Rossijskoj Akademii nauk. – М.: Institut jeksperimental'noj sociologii; SPb.: Aletejja, 2001. – 288 s.
7. Shmatko N. A. Burd'jo P'er. Jenciklopedija sociologii [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://bourdieu.name/content/burde-enciklopedija-sociologii>

8. Brubaker R. Rethinking Classical Theory: The Sociological Vision of Pierre Bourdieu [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://home.ku.edu.tr/~mbaker/CSHS503/BrubakerBourdieu.pdf>

9. Burawoy M. Bourdieu meets Marx, Gramsci, Fanon, Freire, Beauvoir and Mills (in Burawoy's imagination) [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://burawoy.berkeley.edu/Bourdieu/3.Marx.pdf>

10. Fowler B. Pierre Bourdieu: Unorthodox Marxist? // The Legacy of Pierre Bourdieu Critical Essays Edited by Simon Susen and Bryan S. Turner. – Anthem Press, 2011. – P.33–57.

11. Schatzki T. R. Introduction: practice theory / R. S. Theodore // The Practice Turn in Contemporary Theory. – Taylor & Francis e-Library, 2005. – P.10–23.

Besedina H. O., postgraduate Faculty of Philosophy, Taras Shevchenko national university of Kyiv (Ukraine, Kyiv), anna137besedina@gmail.com

Conceptual influence of Karl Marx's philosophy on the «theory of practice» by Pierre Bourdieu

Intellectual exploration of Pierre Bourdieu is based on the ideas of such philosophers as Max Weber, Emil Durkheim, Karl Marx, etc. The revolutionary ideas of Karl Marx have been absorbed and redefined by many thinkers of the twentieth and twenty first centuries. For a more thorough understanding of the «theory of practice» by Pierre Bourdieu, it is worthwhile to focus on the ideas of Karl Marx. In the article, a comparative analysis of the main provisions of the philosophy of Karl Marx and Pierre Bourdieu was carried out. It allowed a critical rethinking of the theory of Pierre Bourdieu, to understand its ideal foundations and prospects. There were founded those key concepts in the theory of Karl Marx that were reinterpreted and developed in the philosophy of Pierre Bourdieu, in particular, the concept of capital, practice, reproduction. The early work of Pierre Bourdieu was written under the influence of Marxism, which is particularly evident in the terminology tools he uses: capital, practice, reproduction, production, and market. And the title «theory of practice» is a vivid example of the reception of the concept of «praxis» by Marx. Unlike Marx, who relates capital to material production, Bourdieu multiplies the form of capital. In addition to the economic, comparable to the capital of Marx, Bourdieu also highlights cultural, social and symbolic as a kind of social capital. Despite of the significant influence of Marxism on the development of Pierre Bourdieu's theory, it still represents an original approach that is beyond Marxism, in particular in its mature version.

Keywords: Pierre Bourdieu, Karl Marx, practice, class, capital, symbolic capital, habitus.

* * *

УДК 264–61

Борноволок О. В.,
аспирант кафедри культурології, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова,
преподаватель Украинской евангельской теологической семинарии (Украина, Киев),
oleg.bornovolokov@uets.net

УЧЕНИЕ О КРЕЩЕНИИ СВЯТЫМ ДУХОМ ЕВАНГЕЛЬСКИХ ХРИСТИАН СВ. ПЯТИДЕСЯТНИЦЫ

Рассматриваются богословские аспекты движения Евангельских христиан Св. Пятидесятницы с 1924 года по 1930 год. Акцент делается на доктрине «Крещение Святым Духом», которая формирует индивидуальность этой конфессии и отличает ее от близких по вероучению других религиозных движений, которые входят в семью Евангельского Протестантизма.

На основе периодических изданий исследуется богословская концепция крещения Святым Духом одной из групп пятидесятнических течений – Евангельских христиан Святой Пятидесятницы.

Начало статьи вводит в сущность исследуемого предмета, в котором раскрываются общие исторические и богословские идентификационные аспекты движения Евангельских христиан Св. Пятидесятницы в Америке. Последующие разделы рассматривают практику «крещения Духом» в контексте теоретического и практического богословия. В заключении дается сравнительная таблица опыта получения крещения Святым Духом у христиан трех пятидесятнических течений: христиан веры Евангельской, христиан Евангельской веры и Евангельских христиан Святой Пятидесятницы.

Ключевые слова: пятидесятники, евангельский протестантизм, евангельские христиане св. Пятидесятницы, христиане веры евангельской, евангельские христиане баптисты, пятидесятническая русская миссия, крещение Святым Духом, исполнение Святым Духом, возрождение, обновление, покаяние.

(статья друкується мовою оригіналу)

Евангельские христиане Святой Пятидесятницы, как объединение церквей на Западной Украине, формируются в мае 1924 года в городе Кременце